

Ewa Siatkowska

Uniwersytet Warszawski

PERIODYZACJA POLSZCZYNY W PORÓWNANIU Z JĘZYKIEM CZESKIM

Wprowadzenie

Nasz Jubilat, Profesor Stanisław Borawski, nie uległ modzie ucieczki od tradycyjnego językoznawstwa. Pozostał w nurcie lingwistyki, wybierając jej podstawowy kierunek: historię języka, nadał jej jednak nowy wymiar. Píše o tym przede wszystkim w dwu książkach¹ oraz w szeregu drobniejszych prac i wystąpień. Książka druga stanowi dojrzałe i pełniejsze przedstawienie własnej perspektywy badawczej. Autor przeprowadza tu weryfikację dotychczasowej terminologii (s. 168 i nn.), zastępując wewnętrzną historię języka terminem „budowa języka”, a zewnętrzną terminem „używanie języka”. Powyższy zabieg formalny od razu określa postawę teoretyczną Autora.

Tu zaznaczyć należy, że *dzieje używania języka*, koncentrując się na funkcjach materii językowej na różnych szczeblach jej rozwoju, nie mogą pominąć przyczyn ten rozwój wywołujących, które naturalnie mają charakter pozalingwistyczny. Od integracji poszczególnych dyscyplin naukowych zupełnie uciec nie można², można jedynie jedne dyscypliny uznać za podstawowe, inne za pomocnicze. Ta gradacja nie ma większego znaczenia dla wyników badań. W praktyce dydaktycznej historię budowy języka nazywa się *gramatyką historyczną*.

Nie zapominajmy, że rozwój *używania języka* podyktowany jest potrzebami komunikacyjnymi, a te z kolei – rozwojem (historią) wspólnoty narodowej. Zmiany zachodzące

¹ S. Borawski, *Tradycja i perspektywy. Przeszłość i przyszłość nauki o dziejach języka polskiego*, Wrocław 1995; *idem*, *Wprowadzenie do historii języka polskiego*, Warszawa 2000.

² Zob. A. Furdal, *językoznawstwo w dobie integracji nauki*, „Studia Linguistica” 1974, t. 1, Wrocław, s. 3-5.

w przestrzeni społecznej wpływają w konsekwencji na zmiany w przestrzeni językowej. Jest to teza Z. Klemensiewicza³. Zależność ta nie jest mechaniczna. Wspólnoty komunikatywne są zróżnicowane i mają różne potrzeby. Istnieją ich rozmaite odmiany. Zdaniem A. Furdala⁴ historia języka to ewolucja jego odmian językowych.

Języki nie rozwijają się równomiernie, lecz skokowo. Rozmaite okresy – krótsze i dłuższe – w toku językowego rozwoju, zwane są „periodami”, a cały zespół nosi nazwę periodyzacji. Historycy języka polskiego, od A. Kaliny do S. Urbańczyka, dają przegląd siedmiu rozmaitych periodyzacji polszczyzny. Czytelnik mógłby spytać: jak rozwój tego samego języka może być tak różnie przedstawiony? Sprawa jest prosta – każdy z autorów przyjmuje WŁASNE kryteria. Z referowanej książki S. Borawskiego omawiam tylko fragmenty, dotyczące bezpośrednio periodyzacji dziejów języka polskiego (strony 66-89).

Periodyzacja polszczyzny

1. Antoni Kalina⁵ w płaszczyźnie historycznej wychodzi od wyodrębnionego z praindoeuropejszczyzny języka prasłowiańskiego, nazywając ten okres *epoką wytwarzania form pierwiastkowych / rdzennych* (I) i następnie *tworzenia* na bazie tych form rdzennych, *form syntetycznych / wyrazów*, będących znakami wyobrażeń otaczającej rzeczywistości (II). Następnym okresem jest powstawanie *form fleksyjnych* (III). Tu można dodać, że języki niefleksyjne, na przykład chiński, trzeciego okresu rozwojowego nie miały. Pierwsza epoka rozwoju językowego u Kaliny to doba przedpolska.

Dalsze etapy rozwojowe przypadają już na okres wyodrębnienia się historycznego polszczyzny. Są to początki państwowości polskiej, które Kalina, wzorem innych historyków, łączy z przyjęciem chrześcijaństwa. Posuwa się w tym tak daleko, że nawet wyznacza ścisłą datę rozpoczęcia tego procesu, mianowicie rok 966. Jest to naturalnie duże uproszczenie, bo choć od momentu chrystianizacji pojawiają się pierwsze polskie zapisy, wiadomo, że język tych zapisów musiał się wcześniej ukształtować. Terminologia chrześcijańska, przejęta z łaciny i niemieckiego za pośrednictwem Czechów, nadała polszczyźnie pisanej swoiste piętno.

Przykłady wyrazowe przytaczane przez Kalinę zostały później wykorzystane przez Jana Łosia w jego gramatyce języka polskiego, a od Łosia przepisywali je inni. Dużą zasługą Kaliny jest periodyzacja g r a f i i polskiej, bo to przecież grafia stanowiła pewny

³ Z. Klemensiewicz, *Zagadnienia i założenia historii języka polskiego*, „Pamiętnik Literacki” 1956, z. 3, s. 85-157.

⁴ A. Furdal, *Językoznawstwo otwarte*, IV: *Funkcje społeczne języka*, Opole 1977, s. 42 i nn.

⁵ A. Kalina, *Historia języka polskiego*, Lwów 1883.

dowód rozwoju językowego. Jednym słowem Kalina stworzył na gruncie historii języka podwaliny naukowego opisu. Nowszymi periodami polszczyzny Kalina się nie zajmuje.

2. Aleksander Brückner⁶ nie sięga tak daleko w przeszłość jak Kalina, który pisze o „dobie prapolskiej” przypadającej na początki polskiej państwowości, czyli przyjęcia chrztu. Pierwsze 500 lat historii języka nazywa Brückner „dobą przedhistoryczną”. Stanowi ona opozycję „doby historycznej”, która, podzielona na okresy, sięga czasów autorowi współczesnych: roku 1906. Więcej miejsca niż Kalina poświęca Brückner sprawom socjalnym i kulturowym, na przykład pisze o upadku kultury w czasach saskich (1500-1763). Innych okresów Brückner nie wymienia.

3. Jan Baudouin de Courtenay. Jego periodyzacja pochodzi z pracy *Zarys historii języka polskiego*⁷, zawierającej całe teoriopoznawcze doświadczenie uczonego. Należy do najbardziej szczegółowych podziałów. Wyróżnia najpierw 12 okresów, obejmujących polski na tle innych języków słowiańskich, a ponadto streszczenie pierwszego podziału w postaci następującej:

- 1) epoka praindoeuropejska,
- 2) przejście do stanu prasłowiańskiego,
- 4) epoka prasłowiańska,
- 5) przejście do stanu polskiego,
- 6) epoka polska.

Zaskakujący jest brak odniesienia ostatniego, piątego, okresu do odrodzonej polskiej państwowości. Przecież Baudouin de Courtenay kandydował na stanowisko prezydenta Polski, był więc też politykiem, a jego podział jest wybitnie apolityczny. Może dlatego szybko został zapomniany.

4. Stanisław Słoński⁸. Podział S. Słońskiego jest prosty. Zostały wyodrębnione dwa okresy:

- 1) czasy przedpiśmienne,
- 2) czasy piśmienne.

W ramach czasów piśmiennych Słoński wszelkie zmiany językowe wyjaśnia oddziaływaniem wpływów zewnętrznych, na przykład utratą niepodległości. Późniejsi historycy języka, jak Stanisław Urbańczyk, zarzucają Słońskiemu ahistoryczność – kryteria współczesne stosował on do okresów dawnych.

5. Tadeusz Lehr-Splawiński⁹. Syntetyczny był również Lehr-Splawiński. Jego podział jest dychotomiczny. Autor uwzględnia: 1. czasy przedpolskie; 2. czasy polskie. Te

⁶ A. Brückner, *Dzieje języka polskiego*, Lwów 1906.

⁷ J. Baudouin de Courtenay, *Zarys historii języka polskiego*, Warszawa 1922.

⁸ S. Słoński, *Historia języka polskiego w zarysie*, Warszawa 1934.

⁹ T. Lehr-Splawiński, *Język polski. Pochodzenie, powstanie, rozwój*, wyd. 3, Warszawa 1978.

ostatnie to (a) doba staropolska, (b) wiek złoty, (c) doba powolnego upadku, (d) doba odrodzenia języka, (e) doba najnowsza.

6. Zenon Klemensiewicz. Wreszcie dochodzimy do koryfeusza polskiej historii języka Z. Klemensiewicza, który swoje poglądy wyłożył w dziele *Historia języka polskiego*¹⁰. Pomijam ocenę poprzedników Klemensiewicza, autorstwa jego samego, ograniczając się do przytoczenia metody tego uczonego. Podstawą jego podziału jest śledzenie rozwoju poszczególnych działów polszczyzny: w planie fonologicznym, morfologicznym i syntaktycznym niejako „nałożonych” na podział chronologiczny badanego okresu, mianowicie A. dobę staropolską, B. dobę średniopolską i C. dobę nowopolską. Dzieło Klemensiewicza powstawało w okresie dyskusji nad pochodzeniem literackiej polszczyzny, czyli w czasach pewnego zamętu, potrzebne było dla wprowadzenia ładu.

7. Stanisław Urbańczyk. Wydawałoby się, że Klemensiewicz wszystko wyjaśnił i nie było już potrzeby tworzenia nowych syntez. Tymczasem powstała jeszcze historia języka S. Urbańczyka¹¹. Nie koliduje ona z opracowaniem Klemensiewicza, ponieważ traktuje materiał językowy wybiórczo: zajmuje się tylko językiem literackim, w okresie najstarszym – językiem pisanym, kładąc nacisk na periodyzację jego rozwoju. Jest to jedyna monografia z terminem „periodyzacja” w tytule. Rozdział ten kończy syntetyczna tablica synchroniczna podsumowująca podstawowe tezy przytoczonych publikacji.

* * *

Dzieje języka polskiego do roku 2000, kiedy wyszła druga monografia Stanisława Borawskiego, doczekały się więc siedmiu różnych opracowań. Okres ten obejmuje 1000 lat. Jest tu mowa o jednym wariantcie języka narodowego, zwanym językiem literackim. Termin „literacki” jest wieloznaczny. Nie będę się nim zajmować, lecz odsyłam Czytelnika do innych opracowań¹².

Omówiona periodyzacja nie uwzględnia na ogół dialektów, które są starsze od języka literackiego, stanowią kontynuację narzeczy plemiennych. Są jednak bardziej zróżnicowane, bo mogły nie być utrwalone na piśmie. Dopiero zapis na ogół, choć nie zawsze, je utrwala. Dochodzi do kodyfikacji, czyli utworzenia normy, popartej często przez znany autorytet językowy.

¹⁰ Z. Klemensiewicz, *Historia języka polskiego*, t. 1-3, Warszawa 1961 (wiele wznowień).

¹¹ S. Urbańczyk, *Periodyzacja dziejów polskiego języka literackiego*, Warszawa 1963.

¹² M.in. E. Siatkowska, *Podstawy dialektalne języków literackich*, [w:] *Szkice z dziejów literackich języków słowiańskich*, Warszawa 2004, s. 11-40.

Porównanie periodyzacji języka polskiego i czeskiego. Zarys problematyki

W podrozdziale poświęconym czeszczynie nie przeprowadzam opisu periodyzacji językowej przedstawionej przez poszczególnych badaczy. Daję próbę własnej periodyzacji, idąc tropem najbardziej popularnej periodyzacji B. Havránka¹³.

I-II. Początki czeskiego języka literackiego sięgają IX wieku. Kształtowanie się jego było skomplikowane. Język dziewięciowieczny nie był jeszcze pod względem budowy bezpośrednim przodkiem dzisiejszej czeszczyny, tylko językiem używanym na terytorium Czech, a ściślej Moraw. Przynieśli go misjonarze z Grecji, z okolic miasta Saloniki. W Grecji mieszkali Słowianie, przodkowie dzisiejszych Macedończyków. Uważano, że język ich jest podobny do języka słowiańskiej ludności z Moraw, że nie będzie trudności ze zrozumieniem się tych dwu nacji. I rzeczywiście, żadnych trudności nie było. Przybysze przywieźli ze sobą tłumaczenie Biblii. Opierając się na niej, rozpoczęli działalność misyjną. Pracowali pod okiem dwóch doświadczonych misjonarzy wcześniej prowadzących misje na Krymie – braci Cyryla i Metodego. Zabiegano, żeby misje później kontynuowali sami mieszkańcy Moraw.

III-IV. Ówczesny władca – książę Rościsław, popierał ich działalność, bo uwalniała ona Morawian od hegemonii niemieckiej. Niestety nie trwało to długo. Następca Rościsława, Świętopełk, nastawiony był proniemiecko, zakazał misji w języku słowiańskim, wypędził zwolenników Cyryla i Metodego, którzy udali się do Bułgarii. Misjonarze słowiańscy, którym udało się zostać, ukryli się w niedostępnych górach, w Sazawie, niedaleko Pragi. O publicznej działalności jednak nie było już mowy. Skończył się wstępny okres słowiańskiego języka używanego w Czechach. Na podstawie zabytków (*Kiyvske listy*, *Prazske zlomky hlaholske*) B. Havranek uważa, że język drugiego periodu może być już uważany za czesko-cerkiewny lub że teksty te to czeska redakcja języka cerkiewno-słowiańskiego.

I-IV. Ten okres rozwoju języka czeskiego nie znajduje w polszczyźnie analogii.

V. Okres ten to język literacki w wiekach średnich. W piśmiennictwie nadal dominuje tematyka religijna, bo na nią było największe zapotrzebowanie społeczne. Słownictwo wyższego stylu stanowią kalki cerkiewne lub łacińskie, niższego stylu – kalki niemieckie. Łączy się to z kolonizacją czeskich miast przez żywioł niemiecki. Pojawiają się coraz dłuższe utwory, najczęściej treści religijnej, samodzielne (*Píseň Ostrovská*) lub tłumaczone. Należą do nich legendy o postaciach historycznych. Najślawniejszą jest *Aleksandrejda*, krążąca po całej Europie. W Polsce wpływy czeskie na ogół były

¹³ *Československá vlastivěda*, rada II, *Spisovný jazyk český a slovenský*, Praha 1936. Okres współczesny opracowany jest przez Mieczysława Balowskiego.

zaliczane do wyższego stylu, choć niektórzy, na przykład Łukasz Górnicki, traktowali je jako przejaw snobizmu.

VI. Piśmiennictwo czeskie od najdawniejszych czasów bazowało na tym samym dialekcie środkowoczeskim (na Morawach wygasło razem z piśmiennictwem cerkiewnym), Morawy zostały włączone do Czech dopiero na początku XI wieku, Praga jednak nadal odgrywała rolę rzeczywistej bądź symbolicznej stolicy. W czeskim szybciej niż w polskim doszło do rozkwitu piśmiennictwa. Wiek XIV i XV to w Czechach apogeum językowego rozwoju, w Polsce dopiero jego zaczątki. Norma języka polskiego preferowała to wzory wielkopolskie, to małopolskie. Przy wyborze cech dialektalnych, które by weszły do normy piśmienniczej polszczyzny, czeski odgrywał rolę arbitra. INNA BYŁA BAZA DIALEKTALNA LITERACKIEGO JĘZYKA CZESKIEGO NIŻ POLSKIEGO.

VII. Następnym etapem rozwojowym czeszczyzny (XVII w.) znamionuje gwałtowny upadek. Jest on głębszy niż upadek kulturalny Polski w XVII, XVIII wieku. Przyczyny są podobne: tkwią w sferze używania języka. Są jednak też różnice. HABSBUROWIE PROWADZILI POLITYKĘ BARDZIEJ RESTRYKCYJNĄ NIŻ SASI, szczególnie po klęsce na Białej Górze (1620) obozu reformacji, w tym Czechów. Ograniczali przywileje szlacheckie, swobody religijne, nie dopuszczali Czechów do urzędów publicznych i kraj zalała fala germanizmów.

VIII. Dopiero w połowie XIX wieku język czeski zaczęto w niektórych dziedzinach tworzyć od zera. Na przykład nie było terminologii naukowej z zakresu fizyki i chemii, wprowadzano więc formy sztuczne (*kyslik* zamiast *tlen*). Nie było szeregu nazw z zakresu sztuki, powstały więc sztuczne neologizmy: *divadlo*, *jeviště*, *hudba* zamiast międzynarodowych: *teatr*, *scena*, *muzyka*. Szerzył się puryzm językowy typu obronnego. Powstał z obawy przed obcymi, głównie niemieckimi, naleciałościami¹⁴. Na fali puryzmu wychodziły broszurki poprawnościowe, tzw. *brusy*, a cały ruch purystyczny był też zwany *brusičství*. Sztuczne neologizmy brusów do dziś odgradzają Czechy od kultury europejskiej.

IX. W tym okresie nie tylko jednak szerzył się zgubny dla kultury języka puryzm. Wzorem odrodzonej czeszczyzny była *Biblia kralická*, nazwana tak od miejsca powstania: Kralice na Morawach. Tu musimy cofnąć się w czasie.

Idea Jana Husa miała prekursora J. Chelčického (1390-1460), którego filozofia identyfikowała się z husytyzmem i była silnie zakorzeniona w mentalności czeskiego społeczeństwa. Na podstawie tej idei powstał ruch narodowy – bracia czescy. Przetłumaczyli oni tzw. *Biblię królewską* bezpośrednio z hebrajskiego, a *Nowy Testament* z greki. Działali na Morawach, a więc siłą rzeczy przekład ich zawierał morawizmy.

¹⁴ Zob. E. Siatkowska, *Odrodzeniowe tendencje purystyczne w języku czeskim i językach łużyckich*, [w:] *Co všechno slovo znamená?*, Ústí nad Labem 2007, s. 281 i nn.

Biblia ta była dla społeczeństwa czeskiego wielkim autorytetem, nic dziwnego, że stała się też wzorem poprawnego języka i uratowała czeszczyznę od zaniku.

Wersja językowa oparta na *Biblii kralickiej* nosi nazwę *spisowná čeština*, czyli literacka czeszczyzna. Oprócz niej spontanicznie rozwijała się *obecná čeština* – czeszczyzna ogólna, uznana też za poprawną, i *hovorová čeština* – czeszczyzna potoczna, używana w sytuacjach nieoficjalnych. Stosunki językowe w Czechach może zilustrować następująca sytuacja: profesor uniwersytecki prowadzi wykład w wersji *spisowná čeština*, po wykładzie rozmawia ze studentami w wersji *obecná čeština*, a w domu z żoną i dziećmi posługuje się kolokwialną wersją *hovorová čeština*.

Teraz z konieczności robimy skok chronologiczny.

X. Po aksamitnej rewolucji starania o czystość języka przestały być potrzebne. Na wszystkich poziomach życia panuje swoboda¹⁵.

Podsumowanie

Genetycznie polszczyzna i czeszczyzna są sobie bliskie, różnie jednak układały się losy obydwu języków. Podobieństwa znajdujemy w sferze budowy języka, różnice – w sferze jego używania.

Inna była podstawa języka piśmiennictwa, jak wiadomo, stanowiącego wzorzec normy poprawnościowej. Pewne zbieżności zachodziły w zakresie rozwoju kultury. Na przykład mecenasem kultury był w Czechach Karol IV, podobnie jak dwóch ostatnich Jagiellonów w Polsce, tylko... o 200 lat później. Polacy w stosunku do Czechów zawsze byli spóźnieni.

Również nie pokrywają się chronologicznie: okres rozkwitu (XV-XVI w.) i okres upadku (XVII-XVIII w.). Upadek czeski był głębszy i dłuższy. Wpłynął na to z pewnością większy ucisk ze strony Habsburgów niż Sasów, ale także inna reakcja narodu uciskanego. Można tu tylko dokonywać uogólnień, ale wydaje się, że w Polsce przyczyny późniejszego upadku kulturalnego były rozłożone w czasie. Moda na cudzoziemszczyznę w Polsce rozpoczęła się jeszcze w okresie baroku, który przypadł na wiek XVII. Zaczęło się od małżeństwa dwóch królów polskich z Francuzkami i zalewu środowisk dworskich przez słownictwo francuskie, francuski styl ubierania się i sposób bycia, potem przyszły czasy saskie i szlachecka samowola, krótkie przebudzenie w czasach stanisławowskich i skończyło w XVIII wieku trzema rozbiorami. Dopiero w okresie porobiorowym w narodzie polskim obudził się patriotyzm. Polacy walczyli z zaborcami

¹⁵ Zob. M. Balowski, *Sytuacja języka czeskiego po aksamitnej rewolucji*, [w:] *Z polskich studiów slawistycznych. Językoznawstwo*, Warszawa 2002, s. 5-13.

na różnych frontach – poza krajem i w kraju. Literatura i sztuka nie przeżywały upadku jak w Czechach, ale wzlot.

Inny był skład socjalny polskiego i czeskiego społeczeństwa. W Polsce liczna była szlachta, wywodząca się z rycerstwa, w Czechach – mieszczaństwo. Szlachta czeska albo poległa na wojnie, albo wyemigrowała, albo się zgermanizowała. Miało to reperkusje językowe¹⁶.

Narodowi czeskiemu wciąż zagrozili Niemcy. Polska w tym czasie raczej ulega wpływowi francuskim (silny w Polsce był kult Napoleona). Wcześniej niż w Czechach rozpoczęły się u nas prace nad językiem. W XVIII wieku zaczęły wychodzić nowe słowniki i gramatyki, nieprzejojone puryzmem.

Charakterystyczny jest inny układ poszczególnych periodów w historii języka polskiego i czeskiego. Po stronie polskiej kolejne periody, z grubsza biorąc, następują po sobie w porządku chronologicznym (np. u T. Lehra-Spławińskiego „czasy polskie” dzielą się na a) dobę staropolską, b) wiek złoty, c) dobę powolnego upadku, d) dobę odrodzenia języka, a po stronie czeskiej VIII doba puryzmu nakłada się na zbieżny w czasie okres IX odbudowy języka na podstawie *Biblii kralickiej*. Spowodowało to istnienie do dziś w czeskim języku literackim równoległe funkcjonujących odmian: *spisovná, obecná, hovorová čeština*. Mamy tu jednak do czynienia jedynie z pewną tendencją, bo materialnie słownictwo brusów w niewielkim stopniu pokrywa się z dzisiejszym słownictwem potocznym (*hovorová čeština*).

Na zakończenie pytanie nawiązujące do motta tego artykułu: jaki jest naukowy pożytek z zestawienia periodyzacji języka polskiego i czeskiego?

Odpowiedzmy sobie na pytanie: czym jest periodyzacja? To jakby stopnie, po których język piął się w górę albo nieraz spadał w dół. Pozwala na dokładniejszy ogląd, a potem opis. Merytorycznie ten opis nie przynosi nic nowego. O poruszanych faktach historycznych uczą się dzieci w szkole. Niemniej rzuca on światło na mechanizm zmian językowych, unaocznia, gdzie tkwią ich impulsy.

Bliska była i jest budowa omawianych języków (Polak i Czech jeszcze dziś mogą się porozumieć bez specjalnego przygotowania), a odległa sfera ich używania. Dzięki badaniom naszego Jubilata, który ostro odgranicza sferę budowy i używania języka, taki opis był możliwy.

Przed podjęciem jakiegokolwiek pracy naukowej należy sobie uświadomić maksymę Horacego, którą tym razem przytoczę po polsku: *Cokolwiek robisz, rób rozważnie i bacz na koniec*.

¹⁶ E. Siatkowska, *Polskie nazwy żeńskie w porównaniu z czeskimi*, „Rozprawy Komisji Łódzkiego Towarzystwa Naukowego” 1962, t. 8, s. 107-126.

Bibliografia

- Balowski M., *Sytuacja języka czeskiego po aksamitnej rewolucji*, [w:] *Z polskich studiów slawistycznych. Językoznawstwo*, Warszawa 2002, s. 5-13.
- Baudouin de Courtenay J., *Zarys historii języka polskiego*, Warszawa 1922.
- Borawski S., *Tradycja i perspektywy. Przeszłość i przyszłość nauki o dziejach języka polskiego*, Wrocław 1995.
- , *Wprowadzenie do historii języka polskiego*, Warszawa 2000.
- Brückner A., *Dzieje języka polskiego*, Lwów 1906.
- Furdal A., *Językoznawstwo otwarte*, Wrocław 1990.
- , *Językoznawstwo w dobie integracji nauki*, „*Studia Linguistica*” 1974, t. 1, s. 3-5.
- Havránek B., *Vyvoj jazyka československého*, [w:] *Československá vlastivěda d. III*, Praha 1934, s. 1-218.
- Kalina A., *Historia języka polskiego*, Lwów 1883.
- Klemensiewicz Z., *Historia języka polskiego*, t. 3, Warszawa 1961.
- , *Zagadnienia i założenie historii języka polskiego*, „*Pamiętnik Literacki*” 1956, z. 3, s. 85-157.
- Lehr-Splawiński T., *Język polski. Pochodzenie, powstanie, rozwój*, wyd. 3, Warszawa 1978.
- Siatkowska E., *Odrodzeniowe tendencje purystyczne w języku czeskim i językach łużyckich*, [w:] *Co všechno slovo znamená?*, Usti nad Labem 2007.
- , *Podstawy dialektalne języków literackich*, [w:] *Szkice z dziejów literackich języków słowiańskich*, Warszawa 2004.
- , *Polskie nazwy żeńskie w porównaniu z czeskimi*, „*Rozprawy Komisji Łódzkiego Towarzystwa Naukowego*” 1962, t. 8, s. 107-126.
- Słoński S., *Historia języka polskiego w zarysie*, Warszawa 1934.
- Urbańczyk S., *Periodyzacja dziejów polskiego języka literackiego*, Warszawa 1963.

Periodyzacja polszczyzny w porównaniu z językiem czeskim

Streszczenie: Artykuł stanowi próbę porównania periodyzacji historii polszczyzny i języka czeskiego na podstawie teorii Stanisława Borawskiego. Badacz ten wprowadził podział historii języka na sferę kształtowania się jego budowy (historia wewnętrzna) i sferę jego używania (historia zewnętrzna). Nie jest to tylko zmiana terminologii, ale inna perspektywa badawcza, która m.in. pozwoliła wyjaśnić różnice zachodzące w rozwoju dwóch pokrewnych języków, jakimi są polski i czeski. Na tym polega pożytek płynący ze stosowania powyższej metody.

Słowa kluczowe: periodyzacja, historia języka, polszczyzna, czeszczyzna, konfrontacja

The Use of Comparing Periodic Divisions of Polish and Czech Language Development

Summary: The article is an attempt at a periodic division of Polish and Czech language development based on Stanisław Borawski's theory. Borawski introduced the concept of dividing the history of a language into the area of how its structure was shaped (internal history) and the area of its usage (external history). This is no mere shift in terminology, but a separate approach

in research which allows i. a. for an explanation of differences that occur in the development of two related languages – Polish and Czech in this case. Therein lies the value of the described method when applied.

Keywords: periodization, history of language. Polish, language, Czech language, confrontation